

CAMERA AUDITORILOR FINANCIARI
DIN
ROMÂNIA

Sustenabilitatea în procesele de învățământ și dezvoltare profesională continuă

**Al VIII – lea Congres al profesiei
de auditor financiar din
România**

**București, 27 Octombrie 2023,
Eveniment virtual**

Autor: Lect. univ. dr. Florentin Caloian

Cuprins

- Conceptul de sustenabilitate
- Componentele de bază ale dezvoltării durabile
- Relațiile inter și intra generații
- Sustenabilitatea în învățământul superior
- Rolul învățământului superior și al organismelor profesionale în procesul dezvoltării durabile

P1: Cadrul general al conceptului de sustenabilitate

Dezvoltarea durabilă este acel proces de dezvoltare care răspunde nevoilor actuale fără a periclita capacitatea generațiilor viitoare de a răspunde propriilor lor nevoi. Pentru ca dezideratul dezvoltării durabile să poată fi atins, **protecția mediului** va constitui parte integrată a procesului de dezvoltare și nu poate fi abordată independent de acesta.

Conceptul de dezvoltare durabilă (sau sustenabilitatea) cunoaște o largă utilizare iar în zilele noastre, aproape totul se desfășoară sub sigla dezvoltării durabile:

- ✓ societatea se dezvoltă prin aplicarea dezvoltării durabile;
- ✓ învățământul trebuie să devină durabil;
- ✓ industria sau agricultura se dezvoltă durabil;
- ✓ cercetarea trebuie să susțină dezvoltarea durabilă ;
- ✓ resursele de apă (sau de alt fel) trebuie utilizate durabil, etc.

Conceptul de dezvoltare durabilă trebuie implementat la nivelul întregii societăți, rolul învățământului – **în general** – și cel al învățământului superior – **în special** – fiind hotărâtor. Mai întâi universitățile trebuie să devină sustenabile, ca apoi să se ajungă la o societate sustenabilă.

P1: Cadrul general al conceptului de sustenabilitate

Dezvoltarea durabilă (sustenabilitatea) se referă la administrarea proceselor și activităților specifice, avându-se în vedere, în permanență, obiectivul fundamental și durabil al creșterii calității serviciilor oferite de instituțiile reprezentative.

Conceptul de dezvoltare durabilă desemnează totalitatea formelor și metodelor de dezvoltare socio-economică, al căror fundament îl reprezintă în primul rând asigurarea unui echilibru între sistemele socio-economice și elementele capitalului natural. Dezvoltarea durabilă urmărește și încearcă să găsească un cadru teoretic stabil pentru luarea deciziilor în orice situație în care se regăsește un raport de tipul om/mediu, fie că e vorba de mediul înconjurător, economic sau social.

Dezvoltarea durabilă nu se referă doar la schimbarea comportamentului oamenilor cu privire la mediul înconjurător, ci și la schimbarea concepției cu privire la **economie, societate și politică**.

P2: componentele de bază ale dezvoltării durabile

Raport Brundtland al Comisiei Mondiale pentru Mediu și Dezvoltare: “dezvoltarea durabilă este dezvoltarea ce satisface nevoile prezentului, fără a compromite capacitatea generațiilor viitoare de a-și satisface propriile nevoi.”

Există patru obiective – cheie privind implementarea strategiei:

- ✓ **protecția mediului** prin măsuri care să asigure delimitarea creșterii economice de consecințele negative ale acesteia asupra mediului;
- ✓ **echitatea și coeziunea socială**, prin respectarea drepturilor fundamentale, a diversității culturale, a egalității de șanse și prin combaterea discriminării de orice fel;
- ✓ **prosperitatea economică**, pentru obținerea căreia este necesară promovarea cunoașterii, a inovării, a competitivității în vederea asigurării de înalte standarde de viață, de locuri de muncă numeroase și bine plătite;
- ✓ **îndeplinirea responsabilităților** internaționale ale UE prin promovarea instituțiilor democratice în folosul păcii, securității, libertății și a principiilor și practicilor dezvoltării durabile la nivel mondial.

P2: componentele de bază ale dezvoltării durabile

Strategia UE stabilește următoarele **principii** directoare:

- ✓ promovarea și protecția drepturilor fundamentale ale omului;
- ✓ solidaritatea în interiorul generațiilor și între generații;
- ✓ cultivarea unei societăți deschise și democratice;
- ✓ informarea și implicarea activă a cetățenilor în procesul decizional;
- ✓ aplicarea principiului „poluatorul plătește”.

Dezvoltarea durabilă este pusă azi în situația de a-i găsi soluții, problemă devenită foarte complexă grație unor **împrejurări** printre care amintim:

- ✓ chestiunea populației este, concomitent una națională dar și una mondială, globală;
- ✓ rata creșterii populației nu este corelată peste tot cu rata creșterii economice;
- ✓ densitatea populației, pe regiuni, țări etc. nu este corelată cu structura, fertilitatea și randamentul pământului;
- ✓ explozia demografică are loc, de obicei, în zonele sărace ale lumii;
- ✓ acolo unde se produce, creșterea explozivă a populației conduce la urbanizări masive, în dauna mediului și a suprafețelor agricole cultivabile;

P3: Relațiile intra și inter generații

Definiția dezvoltării durabile induce ideea că realizarea ei devine fezabilă doar în condițiile în care între generații și în interiorul aceleiași generații se manifestă un spirit asociativ, de toleranță, solidaritate și grijă reciprocă, unul în virtutea căruia binele și bunăstarea unuia nu trebuie, în nici un fel, să afecteze fericirea altuia. Cu alte cuvinte, proiectul dezvoltării durabile duce la **optimul lui Pareto**. |

Teoreticienii dezvoltării durabile, în grade diferite, fac apel la "**optimul Pareto**" pentru explica măsura în care echitatea poate fi susținută și realizată odată cu creșterea bogăției individuale și colective. Pentru a încerca un răspuns în această direcție plasăm problema la trei rubrici:

a) Echitate între generații

Problema echității între generații este, deopotrivă, una de solidaritate, generozitate dar și de timp. Spunem aceasta pentru că, din momentul în care emitem pretenția că suntem atenți și vrem să fim și echitabili cu generațiile viitoare, atunci problema resurselor, indiferent de natura lor, dar, îndeosebi cele naturale, trebuie să devină o problemă de planificare seculară și nu anuală sau decenală.

P3: Relațiile intra și inter generații

b. Echitate intragenerații

Când vorbim de aceeași generație, strategia dezvoltării durabile trebuie să țină seama de faptul că:

- în **primul rând**, o generație nu e, de fapt, o generație unică; coexistă, în același timp, trei generații: tinerii, maturii, vârstnicii.
- în al **doilea rând**, situația socială a celor care compun o generație în viață este foarte diferită.
- în al **treilea rând**, componenții aceleiași generații sunt "repartizați" în spații diferite, aceasta însemnând zone, țări, continente.

P4: Sustenabilitatea în învățământul superior

Educația este recunoscută la nivel mondial ca o platformă critică pentru a permite tuturor sectoarelor societății să învețe să gestioneze schimbarea și să facă tranziția către practici durabile.

Dezvoltarea durabilă (sustenabilitatea) se referă la administrarea proceselor și activităților specifice, avându-se în vedere, în permanență, obiectivul fundamental și durabil **al creșterii calității serviciilor oferite** de instituțiile reprezentative (universități). În final, acestea se vor concretiza în absolvenți ai acestor instituții de învățământ bine pregătiți, atât teoretic, cât și practic, pentru a face față nevoilor reale exprimate pe piața muncii, nevoi care sunt în continuă schimbare (se află într-un proces accelerat de schimbare), datorită progresului tehnic și tehnologic care se manifestă în toate domeniile.

UNESCO - „Universitățile trebuie să funcționeze ca centre de cercetare și de învățare pentru sustenabilitate:

- **Învățământul Superior** ar trebui să fie un motor în acest sens, prin practicarea a ceea ce predă, prin realizarea de investiții și facilități sustenabile care sunt integrate în predare și învățare
- **Învățământul Superior** trebuie să se concentreze asupra abordărilor sistemice, interdisciplinare, experiențiale, bazate pe investigarea și rezolvarea problemelor și gândirea critică”.

Universitate sustenabilă

Rolul universității este definit astfel: „**Universitățile** educă majoritatea indivizilor responsabili cu dezvoltarea și organizarea instituțiilor sociale. Din acest motiv universitățile au imensa responsabilitate de a spori conștientizarea, cunoașterea, dezvoltarea tehnologiilor și instrumentelor necesare creării unui viitor ambiental sustenabil” (Raportul și Declarația Conferinței Președinților, 1990).

Managerii universitari trebuie să fie firul conductor convenit să punem în practică următoarele demersuri:

- Încurajarea tuturor universităților în vederea educării, cercetării, formulării de politici și schimbului de informații pe probleme de populație, mediu și dezvoltare, pentru crearea unui viitor sustenabil;
- Stabilirea unor programe care pot genera expertiză în managementul ambiental, în dezvoltarea economică sustenabilă, în chestiunile legate de populație și în alte domenii înrudite, pentru ca toți absolvenții universităților să fie conștienți de problemele de mediu și astfel să devină cetățeni responsabili;
- Exemplificarea responsabilității cu privire la mediu prin demararea unor programe de conservare a resurselor, de reciclare și de reducere a deșeurilor în cadrul universităților

Universitate sustenabilă

Cum ar arăta o universitate sustenabilă ?

O instituție academică dedicată realizării sustenabilității și-ar ajuta studenții să înțeleagă originea degradării ambiantului și i-ar motiva să descopere practici sustenabile ambiental/ecologic, învățându-i în același timp despre originea nedreptății contemporane, în contrapondere cu ceea ce se vrea a fi dreptatea și natura umană în teorie.

Proiectul **Indicatorilor Sustenabilității**, inițiat de **ULSF** (The Association of University Leaders for a Sustainable Future) și care este încă în curs de desfășurare, a scos la lumină un set de direcții și activități regăsite în colegiile și universitățile pe deplin angajate în sustenabilitate. Cu toate că abordările de „**înverzire**” a educației superioare variază considerabil, instituția în sine trebuie să implementeze tactici în următoarele **6 domenii**, pentru a putea spune că se află în fruntea celor ce pășesc în direcția sustenabilității :

1. Declarațiile scrise cu privire la scopul și misiunea instituției exprimă filosofia și angajamentul acesteia - descrierea obiectivelor de învățare și materialele de informare a publicului cu privire la programe sau servicii ar exprima o grijă profundă și explicită în ceea ce privește sustenabilitatea.

Universitate sustenabilă

2. Universitatea va încorpora în mod corespunzător conceptele dezvoltării durabile în toate disciplinele academice și în cercetarea academică și studentescă - De asemenea, cunoașterea temeinică a disciplinelor de bază și deprinderile de gândire sunt esențiale în urmarea unui viitor sustenabil. Instituțiile angajate în sustenabilitate oferă cu preponderență în programa analitică anumite materii, cum ar fi:

- ✓ Globalizare și dezvoltare durabilă;
- ✓ Filosofie ambientală/de mediu;
- ✓ Cunoașterea naturii;
- ✓ Etica pământului și agricultura sustenabilă;
- ✓ Producția și consumul sustenabil și multe altele.

3. Reflectarea conștientă asupra rolului instituției în sistemele sale sociale și ecologice - studenților li se predau valorile și practicile instituționale în contextul deja amintit. De exemplu fiecare student va înțelege :

- a.** funcționarea campusului în ecosistem (de ex. cum se procură alimentele, apa, energia, unde se colectează deșeurile și gunoaiele) și contribuția sa la o economie sustenabilă;
- b.** modul în care instituția își privește și își tratează angajații;
- c.** valorile de bază și cele mai importante implicații ale lor, așa cum sunt prezentate în conținutul și metodologia disciplinelor academice;

Universitate sustenabilă

4. Instituțiile trebuie să:

- a.** recompenseze contribuția membrilor facultăților în promovarea sustenabilității la nivel didactic sau al activităților de campus și comunitate;
- b.** asigure importante oportunități de dezvoltare a fenomenului sustenabilității în predare și cercetate, atât pentru personalul didactic cât și pentru facultăți;

5. Instituția are o „amprentă ecologică”

În procesele de producție și consum instituția urmează practicile și politicile sustenabilității: de exemplu se folosesc practicile de reducere a consumului de CO2 și dispozitivele de control al emisiilor poluante; tehnicile de construcție și renovare sustenabilă; practicile de conservare a energiei; programele de achiziționare a produselor locale; se achiziționează și se investește în produse sigure pentru mediu și societate și multe altele.

6. Să ofere studenților din campus sprijin instituțional și servicii care să evedențieze anumite practici, cum ar fi:

- a.** noi orientări, burse, stagii și o nouă consiliere legată de posibilitatea găsirii unui loc de muncă în serviciul comunității, în sustenabilitate și/sau justiție;
- b.** un Consiliu sau Departament pe probleme de mediu și sustenabilitate, un serviciu de coordonare ambientală și un responsabil pe probleme ecologice.
- c.** bilanțuri ambientale realizate periodic.
- d.** festivități publice de anvergură, cu studenții și cadrele didactice, pe tema sustenabilității în campus (ca de exemplu cursuri, conferințe, celebrarea Zilei Pământului etc.).

P5: Rolul învățământului superior și al organismelor profesionale în contextul dezvoltării durabile

În contextul dezvoltării durabile, rolul învățământului superior se **rezumă** la:

- **Educarea** studenților, ajutându-i să dobândească cunoștințe despre lumea în care trăiesc și despre interacțiunea complexă dintre factorii economici, sociali și de mediu;
- **Identificarea** soluțiilor tehnice și sociale la provocările prezentate de dezvoltarea durabilă;

Asumarea poziției de catalizator al învățării despre dezvoltarea durabilă, dincolo de barierele învățământului superior, prin realizarea unor schimburi de cunoștințe și idei cu comunitățile locale, mediul de afaceri, guvern și alte autorități, respectiv cu lumea largă.

P5: Rolul învățământului superior și al organismelor profesionale în contextul dezvoltării durabile

Un curriculum bine proiectat este organizat să își atingă țintele:

- ajută fiecare persoană care învață să facă progrese pe baza experiențelor, atât din cadrul facultății cât și din afara ei;
- se bazează pe o înțelegere clară și în comun a modului în care cei care îl urmează învață;
- recunoaște interacțiunea dinamică între conținut, pedagogie și evaluare;
- oferă un set coerent și relevant de experiențe de învățare, atât în timpul cât și în afara timpului lecțiilor;
- utilizează expertiză externă a cadrelor didactice pentru a îmbogăți procesul de învățare;
- oferă oportunități pentru cei care învață să se bucure de beneficiile abordării diferite a învățării, inclusiv prin intermediul unor discipline, subiecte de învățare, abordări tematice, zone de studiu la alegerea lor și identificării/rezolvării de probleme;
- include dimensiuni globale, naționale, locale și personale;
- reflectă și face uz de tehnologia actuală;
- îndeplinește cerințele legale.

P5: Rolul învățământului superior și al organismelor profesionale în contextul dezvoltării durabile

Dezvoltarea personalului este o parte vitală a unei abordări holistice a instituției. Personalul de pe toate nivelele ierarhice și din toate zonele de activitate trebuie să înțeleagă dezvoltarea durabilă ca un proces adaptiv, ci nu ca un singur și simplu obiectiv.

Pentru a dobândi acest lucru este **nevoie de:**

- înțelegere a nevoilor personalului pentru învățare și dezvoltare profesională continuă în universitate;
- programe atractive și incitante, efectiv sprijinite de politici formalizate pentru a putea fi puse în practică;
- preluare a tuturor oportunităților pentru a fixa dezvoltarea durabilă în programele formale și informale de studiu și explorare a oportunităților pentru a acredita, recunoaște sau celebra realizările.

Exemple de cursuri privind dezvoltarea durabilă sunt următoarele:

- ✓ Studii de dezvoltare;
- ✓ Economie ecologică;
- ✓ Ingineria energiei și a mediului;

P5: Rolul învățământului superior și al organismelor profesionale în contextul dezvoltării durabile

Bariere privind încorporarea dezvoltării durabile în curriculum și soluții de implementare

Cercetarea experienței universităților din străinătate scoate în evidență **patru mari bariere** spre o implementare de succes a educației pentru dezvoltarea durabilă în multitudinea de discipline din cadrul învățământului superior:

1. curriculum aglomerat sau supra-aglomerat;
2. irelevanță percepută de către personalul academic;
3. cunoștințe și expertize limitate ale personalului;
4. conducerea instituției și devotament limitat al personalului

Experiența universităților din străinătate evidențiază faptul că numărul de obstacole identificate este diferit în funcție de specificul facultăților și programelor de învățământ.

P5: Rolul învățământului superior și al organismelor profesionale în contextul dezvoltării durabile

Implicarea activă a studenților în dezvoltarea universității și a societății

Instituțiile de învățământ superior recunosc corpul studentesc ca un partener de valoare, încearcă să promoveze schimbarea comportamentală a studenților și susțin inițiativele care caută să exploateze resursele studenților pentru inițiative pozitive în privința mediului, la nivelul campusului.

Pentru ca studenții să devină agenți de schimbare de succes în dezvoltarea durabilă a universităților și societății, aceștia trebuie să **dețină**:

- 1.** cunoștințe privind problemele de mediu, economice și sociale legate de dezvoltare durabilă - înțelegere;
- 2.** un sistem de valori și o concepție proprie care să sprijine și să măsoare acțiunile unui agent de schimbare - motivare;
- 3.** abilitățile necesare agentului de schimbare – aptitudini.

P5: Rolul învățământului superior și al organismelor profesionale în contextul dezvoltării durabile

Studentii trebuie să poată:

- Să comunice ideile în mod clar, concis și precis, atât oral cât și în scris;
- Să asculte pe alții și să ia în considerare ideile și perspectivele lor;
- Să ajusteze diferențele individuale (culturale, socio-economice, globale, etc.) în deciziile și acțiunile proprii și să dețină capacitatea de a negocia pe fundalul acestor diferențe;
- Să se angajeze în auto-evaluare, auto-reflecție și analiză;
- Să reflecteze asupra a ceea ce se întâmplă, găsind sensul, pentru a putea să câștige noi perspective și o mai bună înțelegere;
- Să se angajeze în discursuri civile și dezbateri;
- Să medieze și să rezolve conflicte;

P5: Rolul învățământului superior și al organismelor profesionale în contextul dezvoltării durabile

Studentii trebuie să dețină:

- Înțelegerea modului de funcționare și interconectare a sistemelor;
- Angajamentul potrivit în găsirea de soluții pentru problemele societății;
- Eficacitate politică, credința că ceea ce consideră și pun în aplicare contează din punct de vedere civic și politic; Integritate; Curaj;
- Înțelegerea schimbărilor „organice” necesare. Studentii trebuie să dețină:
- Înțelegerea modului de funcționare și interconectare a sistemelor;
- Angajamentul potrivit în găsirea de soluții pentru problemele societății;
- Eficacitate politică, credința că ceea ce consideră și pun în aplicare contează din punct de vedere civic și politic; Integritate; Curaj;
- Înțelegerea schimbărilor „organice” necesare.

Educația pentru dezvoltare durabilă poate contribui la experiența studenților în mai multe feluri:

- 1.** Dezvoltând aptitudini avansate pentru angajare;
- 2.** Prilejuind conștientizarea diferitelor culturi și stiluri de viață, precum și comunitatea globală;
- 3.** Determinând dezvoltarea unui student mult mai bine format, informat despre etică, filozofie, aptitudini antreprenoriale, știință, umanitate și mediu. Astfel, acestora li se oferă o structură coerentă pentru a lua toate acestea în considerare până la sfârșitul vieții.

P5: Rolul învățământului superior și al organismelor profesionale în contextul dezvoltării durabile

Îmbogățirea cunoștințelor, competențelor și atitudinilor pentru identificarea și rezolvarea problemelor în spiritul dezvoltării durabile

Următoarele cunoștințe, aptitudini și atitudini au fost identificate ca fiind factori dezvoltați de studenți prin cursurile specifice educației orientate spre conceptul de dezvoltare durabilă:

- Aptitudini interdisciplinare;
- Aptitudini etice și înțelegerea celor necesare pentru a putea pune sustenabilitatea în practică;
- Gândire critică și reflexivă;
- Conștientizarea impactului practic pe care îl vor avea deciziile lor;
- Sensibilizarea aspectelor legate de provocările sustenabilității și dezvoltarea aptitudinilor necesare pentru soluționarea lor.

Studentii trebuie să fie bine pregătiți pentru rezolvarea problemelor din viața reală, în spiritul dezvoltării durabile. În special pregătirea de tip interdisciplinar și transdisciplinar, gândirea critică, creșterea gradului de implicare socială și experiența din universitate vor face din absolvenți promotorii dezvoltării durabile a societății.

Universitatea trebuie să-i confere studentului o astfel de experiență de viață bazată pe conceptul de dezvoltare sustenabilă încât acesta să-și formeze adevărate ritualuri pe care apoi să le aplice, în mod instinctiv, în activitățile următoare absolvirii facultății.

Vă mulțumesc !

Lect. univ. dr. Florentin Caloian